

TUDOMÁNYTÖRTÉNET

Szabédi László posztumusz könyvismertetése 1960-ból

Rövid írásomban a nyelvtudomány történetének olyan, eddig számon nem tartott érdekes mozzanatával foglalkozom, amely fontos évfordulókat idéz emlékezetünkbe.

Fél évszázaddal ezelőtt, 1957-ben a Román Akadémia Kolozsvári Fiókja Nyelvtudományi Intézetének gondozásában jelent meg a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények I. évfolyamának összevont 1–4. száma, tanulmányai élén SZABÓ T. ATTILA „A Román Népköztársaság magyar nyelvjárásai nyelvtérképének előkészítése” című előadásának (SZABÓ T. 1957.), szemle rovatában pedig, a többi közt, JANCsó ÉLEMÉR „A mai magyarországi irodalomtörténet[-]írás” című kutatói beszámolójának (JANCsó 1957.) szövegével. Ez utóbbi, egyebek mellett, arról is megemlékezik, hogy kevéssel koráb-

ban, 1955 őszén, a magyar irodalomtörténészek második kongresszusán a szerző egyetemi tanártársa, SZABÉDI LÁSZLÓ is részt vett (JANCÓS 1957: 113).

Szintén 1957-ben, úgyszintén a Román Akadémia égisze alatt jelent meg FARCZÁDY ELEK és SZABÓ T. ATTILA közös munkája, „A Marosvásárhelyi Sorok” című, nyelvelmélet bemutató kötet (FARCZÁDY–SZABÓ T. 1957.), amelynek lektora a JANCÓS ELEMÉR cikkében is említett SZABÉDI LÁSZLÓ. A kötetről a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények II. évfolyamának összevont 1–4. száma közölt „Olvasás a sorok közt” címmel ismertetést, aláírás nélkül. A tudományosságban rendhagyó eljárás okát az adott folyóiratszám nyomdai impresszuma és a folyóirat első húsz évfolyamának repertóriumra segít megértenünk. A Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények XX. évfolyamának 2. számában megjelent repertórium (TOÓS 1976.) fedi ugyanis fel, hogy az ismertetés szerzője SZABÉDI LÁSZLÓ. Az említett impresszumból pedig az tűnik ki, hogy a folyóirat II. évfolyamának 1–4. száma tetemes késéssel, 1958 helyett csak 1960-ban hagyta el a sajtót. Közben, mint tudjuk, sok minden történt. 1959 február–márciusában lezajlott Kolozsvárt a hírhedt „egyetemegyesítő” ülésorozat, amely a Bolyai Tudományegyetemet önálló intézményi státusától megfosztotta, előkészítve ezzel gyors felszámolását. Kevéssel utóbb, 1959. április 18-án az egyetemi „együtműködésnek” hazudott, álságos pártállami intézkedés tagadásaként Szabédi László vonat elé feküdt (MÓZES 2006.). Nevét ezután hosszú ideig nem volt szabad leírni Romániában. Könyvismertetése ezért aláíratlan. A különös csak az, hogy ugyanazon folyóiratszám egy másik, egyébként szintén aláíratlan ismertetésében, nyilván a cenzúra és a szerkesztők „éberségének” lankadása következtében, SZABÉDI LÁSZLÓ neve – ráadásul mint élő költőé – mégis szerepel (lásd II. évfolyam, 271).

SZABÉDI LÁSZLÓ aláíratlan ismertetése BÁRCZI GÉZA és BENKŐ LORÁND korábban közzétett észrevételeinek ismeretében, részben azokra támaszkodva (BÁRCZI 1958., BENKŐ 1958.) a FARCZÁDY ELEK és SZABÓ T. ATTILA könyvében bemutatott nyelvelmélet lehetséges olvasatainak kérdését veti fel. Megjegyzi, hogy egyetlen szó 21 lehetséges olvasatából SZABÓ T. ATTILA 14-et mellőz, holott a mellőzöttek közt olyan is akad, amelyik „a tőle legvalószínűbbnek tartottnál is valószínűbb”. SZABÉDI LÁSZLÓ azonban nem az egyes szavak olvasatához, hanem – mint írja – „az olvasatok kikövetkeztetésének módszeréhez” kíván hozzászólni (SZABÉDI 1958: 252). Leszögezi egyrészt, hogy „minden szövegemlék egy meghatározott hangtani rendszert tükröz”, s ezért a szavak konkrét hangzásának a kikövetkeztetésénél szerinte „sokkal fontosabb [...] a hangrendszer kikövetkeztetése” (SZABÉDI 1958: 253). Másrészt leszögezi azt is, hogy minden vizsgált szó „egy fejlődési sor tagja”, aminek következtében szerinte a feladat „e fejlődési sor minél hosszabb szakaszának rekonstruálása” (SZABÉDI 1958: 254).

SZABÓ T. ATTILÁt pályatársainak az észrevételei hosszú ideig foglalkoztatták. Erre vall, a többi közt, 1968-ban közzétett „Az y-féle jelek egy számon nem tartott hangértéke” című cikke (SZABÓ T. 1968.), amelyben a SZABÉDI LÁSZLÓ ismertetésében is szereplő *üvöltést* szónak a maga korábbi közleményeiben nem vizsgált olvasataira tér ki.

A posztumusz könyvismertetés nemcsak a fent már említettekre, hanem további évfordulókra is emlékeztet: 100 éve született a tragikus sorsú erdélyi költő és tudós, SZABÉDI LÁSZLÓ, és 20 éve hunyt el a magyar nyelvtudomány sokoldalú, kiváló művelője, SZABÓ T. ATTILA.

Hivatkozott irodalom

BÁRCZI GÉZA 1958. A Marosvásárhelyi Sorok és Glosszák. Magyar Nyelv 13–7.

BENKŐ LORÁND 1958. A Marosvásárhelyi Sorok és Glosszák. Magyar Nyelv 17–22.

FARCZÁDY ELEK – SZABÓ T. ATTILA 1957. A Marosvásárhelyi Sorok. Akadémiai Kiadó, Bukarest.

JANCÓS ELEMÉR 1957. A mai magyarországi irodalomtörténet[-]írás. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 111–7.

MÓZES HUBA 2006. Engedjék meg, hogy ehhez megígérjem a magam segítségét is. In: Uő, Amit az ember álmodni tud. Bíbor Kiadó, Miskolc. 28–31.

- [SZABÉDI LÁSZLÓ] 1958. Olvasás a sorok közt. A Marosvásárhelyi Sorok és Glosszák kérdéséhez. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* [Megjelent 1960-ban!] 251–4.
- SZABÓ T. ATTILA 1957. A Román Népköztársaság magyar nyelvjárásai nyelvtérképének előkészítése. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 13–24.
- SZABÓ T. ATTILA 1968. Az *y*-féle jelek egy számon nem tartott hangértéke. *Magyar Nyelv* 8–14.
- TOÓS MAGDOLNA 1976. A NyIrK. I–XX. évfolyamának repertórium. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 225–38.

MÓZES HUBA